

ДІЄПРИКМЕТНИК

Дієприкметник – особлива форма дієслова, що називає ознаку за дією або станом і відповідає на питання *який?*: *почутий, збудований*.

Дієприкметник має спільні ознаки з дієсловом та прикметником.

Дієслівні ознаки	Прикметникові ознаки
вид: доконаний (<i>вишитий</i>), недоконаний (<i>тертий</i>)	відповідає на питання <i>який? яка?</i> тощо
час: теперішній (<i>сяючий</i>), минулий (<i>зниклий</i>)	змінюється за родами, числами, відмінками: <i>замріяний, замріяна, замріяних, замріяними</i> тощо
Приєднання залежних слів (іменника, займенника, прислівника): <i>вишити шовком</i> – <i>вишитий шовком</i>	Залежить від іменника: <i>прочитаний роман,</i> <i>прочитана повість</i> синтаксична роль: <i>Пожовклим</i> листям дихав ліс (означення). <i>Повітря насичене</i> ніжністю (іменна частина складеного іменного присудка).

Активні та пасивні дієприкметники

	Активні		Пасивні
	виражають ознаку за дією, яку виконує сам предмет		виражають ознаку за дією, яку хтось виконує над предметом
Час, вид	теперішній час (недоконаний вид)	минулий час (доконаний вид)	минулий час (доконаний та недоконаний вид)
Суфікси	<i>-уч-, -юч-, -ач-, -яч-</i>	<i>-л-</i>	<i>-н-, -ен-, -т-</i>
Приклади	<i>в'янучий, правлячий</i>		<i>випіваний, битий, здійснений</i>

Зауважте!

- Від деяких дієслів можна утворити паралельні форми дієприкметників: *полоти* – *полотий, полений*.
- Суфікс *-ш-* дієприкметників **не утворює**: *перемігший* – **неправильно**.
- Активних дієприкметників теперішнього часу (*бажаючий, початкуючий* тощо) в сучасній мові **варто уникати**, замінювати відповідними іменниками, прикметниками, пасивними дієприкметниками, підрядними реченнями:
Запрошуємо всіх бажаючих на вечір початкуючих поетів. – *Запрошуємо всіх охочих на вечір поетів-початківців.*

Відмінювання дієприкметників

Дієприкметники, як і прикметники, змінюються за **родами, числами й відмінками**. Усі дієприкметники відмінюються, як прикметники твердої групи.

Дієприкметниковий зворот

Дієприкметниковий зворот – це дієприкметник разом із залежними словами.

У реченні дієприкметниковий зворот:

- є одним членом речення – **означенням**;
- залежить від **означуваного слова (ОС)**, може стояти перед ним і після нього;
- може відокремлюватися комами, тобто бути **відокремленим означенням**.

Сниться мені **небо**, вишите зорями.

ОС

(дієприкм. зворот)

Розділові знаки при дієприкметниковому звороті

Відокремлюємо комами	НЕ відокремлюємо
1. Після означуваного слова – завжди: Колос , <u>викупаний сонцем</u> , <i>вклоняється землі</i> .	Перед означуваним словом, ОКРІМ випадків, зазначених у п. 2 <u>Викупаний сонцем</u> колос <i>вклоняється землі</i>
2. Перед означуваним словом – лише у таких випадках: <ul style="list-style-type: none">• ОС – займенник: <u>Викупаний сонцем</u>, він <i>вклоняється землі</i>.• між дієприкметниковим зворотом і ОС – відстань: <u>Викупаний сонцем</u>, <i>вклоняється землі</i> колос.• дієприкметниковий зворот має відтінок причини: <u>Налякані грозою</u>, <i>птахи</i> <i>кружляли над гніздами</i>.	

Зауважте!

1. Дієприкметниковий зворот **не може бути розірваний** іншими членами речення.

Неправильно: Синіють покриті гори вічним снігом.

Правильно: Синіють гори, покриті вічним снігом.

2. Дієприкметниковий зворот має стояти якомога ближче до означуваного слова, інакше може спотворитися сенс речення.

Неправильно: *Каштани* *нагадують свічки*, розбуджені весною.

Правильно: *Каштани*, розбуджені весною, *нагадують свічки*.

3. Якщо два чи більше дієприкметникових зворотів стоять поруч, розділові знаки ставимо між ними так само, як між однорідними членами речення:

Непорушно стоять дерева, загорнені в сутінь, рясно вкриті краплистою росю.

Безособові форми на **-НО, -ТО**

Творення	Від пасивних дієприкметників: написаний – написано, розкритий - розкрито
Морфологічні ознаки	<ul style="list-style-type: none">• Вид (доконаний, недоконаний)• Незмінюваність
Синтаксична роль	Присудок, при якому не може бути підмета: Підкову на щастя прибито.
Особливості вживання	<ul style="list-style-type: none">• При таких дієслівних формах не вживаються іменники

ДІЄПРИСЛІВНИК

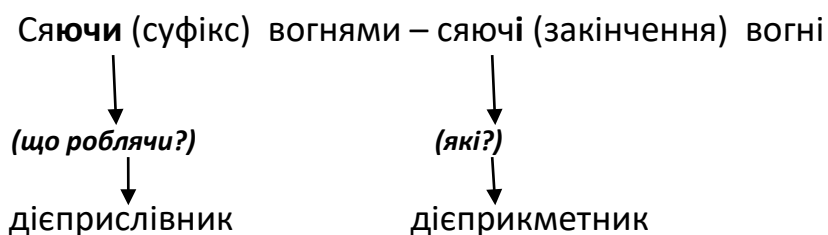
Дієприслівник – особлива незмінювана форма дієслова, що називає додаткову дію або стан і відповідає на питання **що роблячи? що зробивши?**: *співаючи, прибігши*.

Дієслово має граматичні ознаки дієслова й прислівника.

Дієслівні ознаки	Прислівникові ознаки
вид: доконаний (<i>побачивши</i>), недоконаний (<i>стоячи</i>)	незмінюваність: <i>захоплюючись, продавши</i>
приєднання залежних слів (іменник, займенник, прислівник): <i>переглянути фільм – переглянувши фільм</i>	синтаксична роль – обставина : <i>Земля, співаючи, усміхалася.</i>

Зауважте!

- Дієприслівник – незмінювана форма, тому він **не має закінчення**: *гортаючи, купивши.*
- Не треба плутати дієприслівники з дієприкметниками у формі називного відмінка множини:

Творення дієприслівників недоконаного та доконаного виду

Вид дієприслівника	Суфікси	Вид дієслова	Основа	Приклади
недоконаний	-учи, -ючи (I дієвідміна)	недоконаний	теперішнього часу	кажуть – кажучи
	-ачи, -ячи (II дієвідміна)			лежать - лежачи
доконаний	-ши	доконаний	минулого часу чоловічого роду	побажав – побажавши, прибіг - прибігши

Зауважте!

Дієприслівник належить до того ж виду, що й дієслово, від якого він утворений: мандрувати (недок. вид) – мандруючи (недок. вид).

Дієприслівниковий зворот та одиничний дієприслівник

Дієприслівниковий зворот – це дієприслівник разом із залежними словами.

У реченні дієприслівниковий зворот:

- завжди є одним членом речення – **обставиною**;
- відокремлюємо комами, тобто це **відокремлена обставина**:

Тремтить жайворонок, сиплючи свої пісні на землю.

Зауважте!

1. **Не відокремлюємо комами** дієприслівниковий зворот-фразеологізм після дієслова-присудка:

Хлопчик слухав затамувавши подих.

2. Якщо два чи більше дієприслівникових зворотів стоять поруч, розділові знаки ставимо, як між однорідними членами речення:

Буйна роса тяжіла гронами, згинаючи трави та відгинаючи пелюстки квітів.

Одиничний дієприслівник

НЕ відокремлюємо	Відокремлюємо комами
якщо стоїть після присудка й означає спосіб дії (відповідає на питання як?): <u>Співають ідучи</u> дівчата.	у всіх інших випадках: <u>Ідучи, співають</u> дівчата.

Зауважте!

1. Дія, названа дієприслівником, повинна стосуватися в реченні того ж діяча, що й дія, названа присудком.

Неправильно	Правильно
<i>Виходячи з кімнати, світло автоматично вимикається.</i>	<i>Коли я виходжу з кімнати, світло автоматично вимикається.</i>

2. Не може мати дієприслівникового звороту односкладне безособове речення.

Неправильно	Правильно
<i>Перебуваючи в Римі, нам хочеться відвідати Колізей.</i>	<i>Перебуваючи в Римі, ми хочемо відвідати Колізей.</i>